

УДК 338.48:379.845

М. М. Жибак,

д. е. н., професор, директор, ВП НУБіП України "Бережанський агротехнічний інститут"

ORCID ID: 0000-0002-1765-820X

Г. М. Христенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства,

ВП НУБіП України "Бережанський агротехнічний інститут"

ORCID ID: 0000-0001-6773-5990

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.3.3

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА

M. Zhybak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Director of the separated subdivision of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

H. Khrystenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Economics of Enterprise Separated

Subdivision National University of Life and Environmental Science of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

RURAL GREEN TOURISM AS AN INNOVATIVE FORM OF ENTREPRENEURSHIP

У статті розглянуто необхідність розвитку інноваційної форми підприємництва — сільського зеленого туризму. Визначено основні фактори розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Розглянуто форми сільського зеленого туризму, а саме: сільський туризм, агротуризм, агроекотуризм. Узагальнено чинники розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Досліджено вплив підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на розвиток сільських територій. Сформовано модель розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Обґрунтовано основні причини, які стримують розвиток сільського зеленого туризму в Україні. Доведено, що розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму сприятиме досягненню економічних, екологічних, соціальних та культурних цілей. Розкрито заходи ефективної державної підтримки розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

In the conditions of socio-economic, political, administrative transformations in Ukraine the problem of search of perspective approaches to activization of development of rural territorial communities acquires considerable urgency. One of the priority areas for ensuring the well-being of citizens and sustainable development of rural areas is to stimulate the development of entrepreneurship in the field of rural green tourism.

Globally, rural green tourism is a promising, developed, highly profitable sector of the economy. Rural green tourism as a type of entrepreneurial activity is important for the development of our state's economy. In Ukraine, entrepreneurial activity in the field of rural green tourism is gaining momentum. Determining factors for the development of rural green tourism in Ukraine are: favorable geographical location; the presence of various landscapes; favorable climatic conditions; powerful natural-recreational, cultural-historical potential; significant available potential of land and labor resources.

The development of rural green tourism in the context of modern priorities for the development of rural areas of Ukraine is of great socio-economic importance. The positive impact of rural tourism on solving socio-economic problems of the village is to expand the employment of the rural population, not only in the manufacturing sector, but also in the service and promotion of rural areas, as well as stimulating the development of services: transport, construction, communications, trade, household services, hotels and restaurants, recreation and entertainment and other establishments in the countryside.

State support for the development of entrepreneurship in the field of rural green tourism will contribute to the achievement of not only economic but also environmental, social and cultural goals.

Despite a number of obstacles, entrepreneurship in the field of rural green tourism in Ukraine has significant potential and prospects. The development of entrepreneurship in this area can become a significant source of income for the rural population, cash to local budgets and become a powerful sector of the rural economy in the tourism industry of our country.

Successful development of entrepreneurship in the field of rural green tourism can be achieved primarily through the implementation of measures to effectively support it at the state and regional levels.

Ключові слова: розвиток, підприємництво, сільський зелений туризм, сталий розвиток сільських територій.

Key words: development, entrepreneurship, rural green tourism, sustainable development of rural areas.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах соціально-економічних, політичних, адміністративних трансформацій в Україні значної актуальності набуває проблема пошуку перспективних підходів до активізації розвитку сільських територіальних громад. Одним із пріоритетних напрямів забезпечення добробуту громадян та сталого розвитку сільських територій є стимулювання розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Оскільки прискорений розвиток сільського зеленого туризму здатний забезпечити демографічну стабільність, диверсифікацію джерел доходів сільського населення, покращення благоустрою сільських населених пунктів, зростання добробуту сільського населення, сталий розвиток сільських територій, розв'язання нагальних проблем регіону в комплексі з іншими галузями діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий вклад у дослідженні проблем розвитку сільського зеленого туризму як перспективного напрямку підприємництва на селі зробили такі вітчизняні вчені: В. Алексєєва, В. Арнаутов, С. Гудзинський, С. Ілляшенко, М. Костриця, О. Козловський, В. Юрчишин, К. Якуба, а також зарубіжні науковці: А. Ван Депоель,

Ж. Вілкін, Т. Дуча, Х. Каравелі, М. Кларк, Т. Лонч та інші.

Попри значну кількість вітчизняних та зарубіжних наукових праць, дослідження сільського зеленого туризму як інноваційної форми підприємництва залишається актуальним.

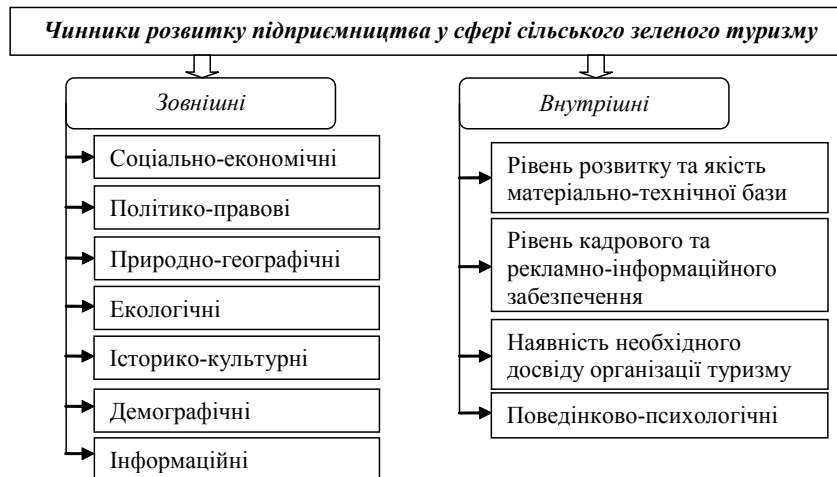
МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення проблем та обґрунтування перспектив розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах посилення світових інтеграційних процесів підприємства туристичної сфери та сільського зеленого туризму набувають особливого статусу та змісту. Туристичні підприємства несуть не тільки економічне функціональне навантаження, а саме: отримання прибутків, конкурентоспроможність на ринках, економічне зростання, але й соціальне та екологічне. Їх діяльність направлена на забезпечення відпочинку та відновлення сил людей, зайнятості населення; збереження природи; встановлення добросусідських відносин між народами й країнами.

У світовому масштабі сільський зелений туризм є перспективною, розвиненою, високо-

Рис. 1. Чинники розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму

Джерело: розроблено авторами.

прибутковою галуззю економіки. Сільський зелений туризм як вид підприємницької діяльності має важливе значення для розвитку економіки нашої держави. В Україні підприємницька діяльність у сфері сільського зеленого туризму набирає все більшого розвитку. Визначальними факторами розвитку сільського зеленого туризму в Україні є: вигідне географічне положення; наявність різноманітних ландшафтів; сприятливі кліматичні умови; потужний природно-рекреаційний, культурно-історичний потенціал; значний наявний потенціал земельних та трудових ресурсів. Слід зазначити, що сільські території нашої держави мають багату культурно-історичну, етнографічну спадщину, значний природно-заповідний фонд, мальовничу природу, продовольчі ресурси.

На сьогодні цей вид туристичної діяльності функціонує винятково за рахунок особистої ініціативи сільського населення, виступаючи одним із засобів подолання бідності в сільській місцевості. З метою активізації підприємництва у сфері сільського зеленого туризму необхідна тісна співпраця сільського населення, громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Розвиток сільського зеленого туризму й досі немає законодавчого закріплення, проте у Законі України "Про особисте селянське господарство" зазначено, що сільський зелений туризм — це специфічний різновид господарської діяльності у формі сільської гостинності, що являє собою надання послуг із забезпечення відпочинку міських жителів у приватних господарствах у сільській місцевості з використан-

ням майна та трудових ресурсів членів особистого селянського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [4].

Згідно із Законом України "Про туризм" [5], виділяють дві групи осіб, котрі можуть здійснювати діяльність у сфері сільського зеленого туризму:

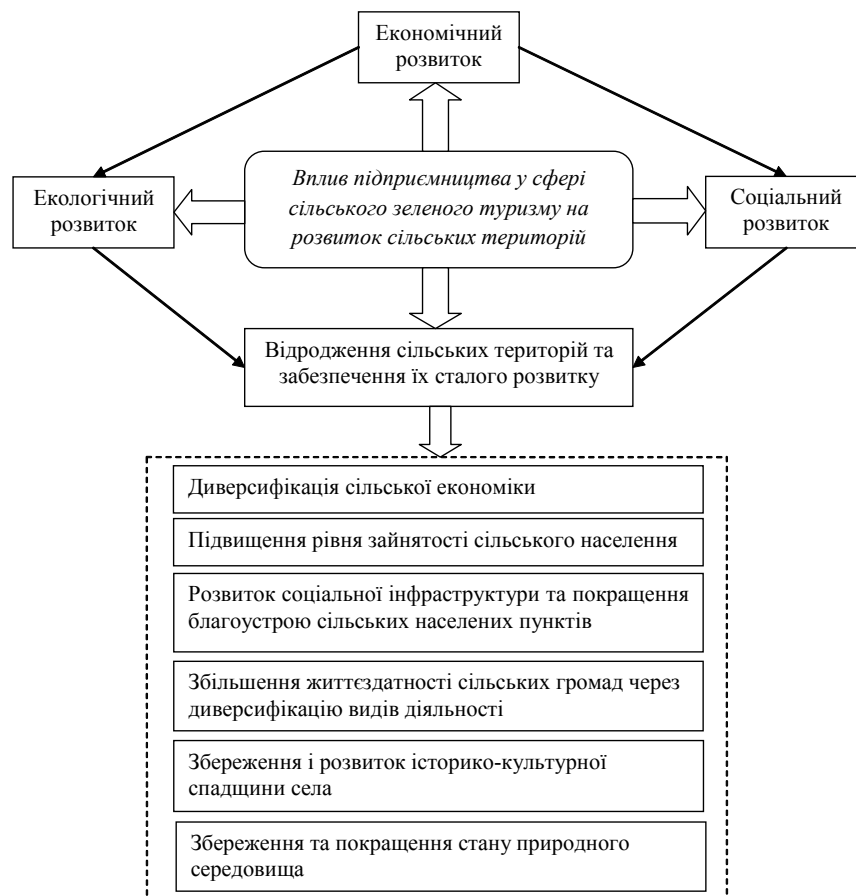
1) фізичні особи-підприємці, які реалізують самостійно розроблені туристичні продукти, включаючи розміщення, харчування, екскурсійні, розважальні послуги;

2) фізичні особи, які не реєструються як підприємці, але можуть надавати послуги з сільського зеленого туризму, тобто це категорія особистих селянських господарств, які здійснюють свою діяльність відповідно до Закону України "Про особисте селянське господарство" [4].

Виділяють такі основні форми сільського зеленого туризму:

— сільський туризм — відпочинковий різновид туризму, що відбувається в сільських садибах, де власник господарства надає послуги з розміщення та харчування; основна мета цього виду туризму — пасивний відпочинок і вивчення побуту селян [3];

— агротуризм — пізнавальний та відпочинковий вид туризму, що має на меті використання підсобних селянських чи фермерських господарств або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері. Агротуризм — явище містке, що включає ланцюжок "турист — господар — селянське господарство — село — природне середовище" [2];

Рис. 2. Модель розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму

Джерело: розроблено авторами.

— агроекотуризм — відпочинок у селянській родині, яка займається сільським господарством органічними (біологічними) методами (у господарствах, які мають відповідні сертифікати чи перебувають у процесі екологічного перепрофілювання) [1].

Завданням туристичного підприємництва на селі є не лише надання відповідних послуг, але й пошук ефективних шляхів підвищення рівня зайнятості сільського населення, його добробуту. Розвиток сільського зеленого туризму сприятиме вирішенню соціально-економічних проблем сільських територій, активізації сільських громад та особистих домашніх господарств, використовуючи наявний капітал і перетворюючи його в ефективний фактор виробництва.

Розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників (рис. 1).

Негативними чинниками впливу на розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму є: відсутність можливості навести туристу історичну довідку про певну сільську

місцевість та давні місцеві традиції; низький рівень знань та досвіду в туристичній діяльності; соціальний бар'єр; недостатній рівень комфорту (побутові умови); нестабільний попит на туристичні послуги (сезонність); недовіра сільських жителів до туристів; висока конкурентність туристичних послуг; нестабільна соціально-економічна ситуація в країні; недосконала політика органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Розвиток сільського зеленого туризму в контексті сучасних пріоритетів розвитку сільських територій України має важливе соціально-економічне значення:

— стимулювання розвитку селянських господарств;

— активізація розвитку місцевої інфраструктури;

— сприяння збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшення додаткових прибутків селян і відряхувань до місцевих бюджетів;

— активізація місцевого ринку праці, підвищення зайнятості;

- збереження етнокультурної самобутності українців і усіх громад етнічних меншин;
- створення можливостей для повноцінного змістовного відпочинку незаможної верстви людей;

- позитивний вплив на підвищення культурного рівня й екологічної свідомості мешканців села.

Сільський зелений туризм є одним із пріоритетних напрямів відродження сільських територій України та забезпечення їх сталого розвитку, оскільки його становлення та функціонування сприяють системному вирішенню соціальних, економічних та екологічних проблем (рис. 2).

Проблеми розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні можна сформулювати у наступні блоки:

- інституційний (відсутність нормативно-законодавчої бази, що регулює туристичну галузь; відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб сільського туризму);

- організаційний (недостатній рівень рекламно-інформаційного забезпечення; незнання власниками агроосель іноземних мов; нерозвинена система просування турпродуктів на внутрішньому і зовнішньому туристичних ринках);

- фінансовий (недостатній рівень державної підтримки; незначний обсяг інвестицій в туристичну галузь);

- економічний (економічна нестабільність; відсутність досвіду підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму; відсутність кредитного та тарифного регулювання);

- соціальний (недостатній рівень кадрового забезпечення; низький рівень розвитку туристичної інфраструктури в сільській місцевості);

- політичний (політична нестабільність).

Світова практика свідчить, що туристична сфера діяльності відіграє надзвичайно важливу роль на селі та розглядається як невід'ємна складова комплексного соціально-економічного розвитку сільської місцевості, виступаючи одним із перспективних напрямів структурної перебудови сільської економіки. Позитивний вплив сільського туризму на вирішення соціально-економічних проблем села полягає у розширенні сфери зайнятості сільського населення, не тільки у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування та спри-

яння розвитку сільських територій, а також стимулюванні розвитку сфери послуг: транспорту, будівництва, зв'язку, торгівлі, служби побуту, готельно-ресторанного господарства, відпочинково-розважальних та інших закладів на селі. Саме тому розвиток підприємств сільського зеленого туризму можна розглядати як стратегічну соціально-економічну програму забезпечення ефективного функціонування об'єднаних територіальних громад.

Державна підтримка розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму сприятиме досягненню не лише економічних, але й екологічних, соціальних та культурних цілей, зокрема:

- збереження, відтворення та розвиток архітектурної, етнічної, історико-культурної спадщини сільських територій;

- відродження національних культурно-мистецьких традицій і промислів;

- пізнавально-освітня діяльність;

- диверсифікація економічної діяльності;

- вирішення екологічних проблем, раціональне використання та збереження природних ресурсів;

- сприяння зростанню доходів сільських громад, підвищення рівня зайнятості сільського населення та зменшення їх міграцій;

- розвиток малого підприємництва у сільській місцевості;

- активізація розвитку соціальної сфери в сільських населених пунктах;

- покращення інфраструктури та благоустрою сільських населених пунктів тощо.

Попри перешкод, підприємництво у сфері сільського зеленого туризму в Україні має суттєвий потенціал і перспективи. Розвиток підприємництва в цій галузі може стати вагомим джерелом доходів сільського населення, грошових надходжень до місцевих бюджетів та перетворитися на потужний сектор економіки сільських територій в туристичній індустрії нашої держави.

Слід зазначити, що розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні дедалі активніше перетворюється в конкурентоспроможний вид економічної діяльності і здійснюється за такими напрямками: організація туристичних сільських агросадіб; оренда житла в екологічно чистій сільській місцевості; надання послуг з харчування, транспортування, екскурсій, прокату обладнання; виробництво і продаж сувенірів та іншої продукції; знайомство з традиційними промислами, ремеслами, побутом, участь у них; участь у

подієвому, спортивному туризмі, інших заходах.

Успішного розвитку підприємництва в сфері сільського зеленого туризму можна досягнути насамперед шляхом впровадження заходів ефективною його підтримки на державному та регіональному рівнях, зокрема:

— створення сприятливого правового середовища для розвитку сільського туризму;

— створення ефективної системи забезпечення якості послуг, яка базуватиметься на потребах споживача, гарантуватиме базові стандарти, включатиме критерії захисту навколишнього природного середовища тощо;

— формування стимулюючих та заохочувальних механізмів;

— економічна підтримка розвитку сільського туризму шляхом залучення інвестицій, пільгового кредитування власників садиб для модернізації осель, підвищення кваліфікації, рекламування діяльності тощо;

— пошук додаткових можливостей для підвищення знань сільського населення та поширення інформації щодо відпочинку в українському селі та про історичні, природні, етнографічні особливості України.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сільський зелений туризм є одним із пріоритетних напрямів ефективного розвитку об'єднаних територіальних громад, інноваційною формою підприємництва, спрямованого на підвищення зайнятості і доходів сільського населення, створення соціально-економічного середовища на селі на засадах ринкових відносин. Розвиток сільського зеленого туризму сприятиме вирішенню соціально-економічних проблем сільських територій, зростанню рівня добробуту населення, активізації сільських громад та особистих домашніх господарств, що забезпечить підвищення інвестиційної привабливості українського села.

Література.

1. Кудла Н. Вплив екотуризму на збалансований розвиток сільських територій. Вісник Львівського університету. 2008. Вип. 24. С. 147—154.

2. Кудла Н. Соціально-економічне значення агротуризму в розвитку підприємництва на селі. Регіональна бізнес-економіка та управління. 2004. № 3. С. 103—108.

3. Пітюлич М., Михайлюк І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. 2011. Вип. 33. Ч. 3. С. 154—158.

4. Про особисте селянське фермерське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 23. С. 9.

5. Про туризм: Закон України від 14 липня 2020 р. № 768-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text

References:

1. Kudla, N. (2008), "The impact of ecotourism on the balanced development of rural areas", Visnyk L'vivs'koho universytetu, vol. 24, pp. 147—154.

2. Kudla, N. (2004), "Socio-economic significance of agritourism in the development of entrepreneurship in rural areas", Rehional'na biznes-ekonomika ta upravlinnia, vol. 3, pp. 103—108.

3. Pitiulych, M. and Mykhajliuk, I. (2011), "Features of rural tourism in Ukraine and the experience of European countries", Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu, vol. 33, no. 3, pp. 154—158.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "About personal peasant farming", Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, vol. 23, p. 9.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On Tourism", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

Стаття надійшла до редакції 30.01.2021 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73